

УДК 911.3:631.587(477.85/.86)

DOI <https://doi.org/10.32782/2786-5843/2026-1-4>

САДІВНИЦТВО ПІВНІЧНОЇ БЕССАРАБІЇ: ПОТЕНЦІАЛ ПЕРЕХОДУ ДО ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА

Заячук Оксана Григорівна

кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри географії та менеджменту туризму,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна
ORCID ID: 0009-0000-1866-6204

Кирилюк Сергій Миколайович

кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна
ORCID ID: 0000-0002-2532-404X

Бучко Жанна Іванівна

доктор географічних наук, доцент,
доцент кафедри географії та менеджменту туризму,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна
ORCID ID: 0000-0002-2532-404X

Актуальність дослідження зумовлена посиленням глобальних тенденцій переходу до екологічно орієнтованих моделей агровиробництва, зростанням попиту на органічну продукцію та необхідністю забезпечення сталого розвитку сільських територій. В умовах трансформації аграрного сектору України особливої уваги потребує оцінка регіональних особливостей розвитку садівництва, зокрема в межах Північної Бессарабії, яка характеризується значним агроресурсним потенціалом, але водночас стикається з обмеженнями щодо впровадження органічних технологій. **Предмет дослідження:** територіальні та галузеві особливості розвитку садівництва Північної Бессарабії як складової аграрного комплексу Чернівецької області. Метою статті є комплексна оцінка сучасного стану та динаміки розвитку садівництва регіону, визначення природно-ресурсних, економічних і організаційних передумов переходу галузі до органічного землеробства, а також обґрунтування перспектив сталого розвитку сільських територій. **Методологія дослідження:** загальнонаукові та географічні методи пізнання, зокрема аналіз і синтез, статистичний, порівняльно-географічний та історико-географічний підходи, системний аналіз, а також методи узгальнення і просторової інтерпретації даних. Інформаційну базу сформували офіційні статистичні матеріали, дані сільськогосподарських підприємств і фермерських господарств, наукові публікації та нормативно-правові документи у сфері органічного виробництва. **Результати дослідження:** встановлено, що Північна Бессарабія відіграє провідну роль у садівничій галузі Чернівецької області, забезпечуючи 60–80 % загального обсягу виробництва плодово-ягідної продукції. З'ясовано, що зростання виробництва відбувається переважно завдяки підвищенню урожайності садових насаджень, яка впродовж 2012–2024 років зростає в 1,8 рази – з 91,9 до 169 ц/га. Охарактеризовано інфраструктурне забезпечення галузі, динаміку оновлення садів та просторову структуру плодово-ягідних культур у приватному секторі. **Практичне значення:** результати охоплюють регіональне планування розвитку сільського господарства, діяльність органів місцевого самоврядування, аграрних підприємств і фермерських господарств, створення комплексних механізмів розвитку гастрономічного туризму, а також використання в наукових дослідженнях і навчальному процесі. **Висновки:** обґрунтовано, що Північна Бессарабія має значний агроресурсний і виробничий потенціал для переходу до органічного садівництва, впровадження практики гастрономічного туризму, що може стати важливим чинником сталого розвитку сільських територій та підвищення конкурентоспроможності регіональної продукції. **Перспектива подальших досліджень** полягає в оцінці економічної ефективності переходу до органічного виробництва, розроблення моделей інтеграції садівничих господарств у туристичні кластери й обґрунтування адаптаційних заходів до змін клімату в умовах регіонального агровиробництва.

Ключові слова: сільське господарство, садівництво, органічне землеробство, агроресурсний потенціал, органічна продукція, гастрономічний туризм, сталий розвиток сільських територій.

HORTICULTURE OF NORTHERN BESSARABIA: POTENTIAL FOR TRANSITION TO ORGANIC FARMING

Zaiachuk Oksana Hryhorivna

Candidate of Geographical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Geography and Tourism Management,
Yurii Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine
ORCID ID: 0009-0000-1866-6204

Kyryliuk Serhii Mykolaiovych

Candidate of Geographical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Physical Geography, Geomorphology and Paleogeography,
Yurii Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-2532-404X

Buchko Zhanna Ivanivna

Doctor of Geography Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Geography and Tourism Management,
Yurii Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-2532-404X

Relevance of the study: due to the strengthening of global trends in the transition to environmentally friendly models of agricultural production, the growth of demand for organic products and the need to ensure sustainable development of rural areas. In the context of the transformation of the agricultural sector of Ukraine, special attention is required to assess the regional features of the development of horticulture, in particular within Northern Bessarabia, which is characterized by significant agro-resource potential, but at the same time faces restrictions on the implementation of organic technologies. **Subject of the study:** territorial and sectoral features of the development of horticulture in Northern Bessarabia as a component of the agricultural complex of the Chernivtsi region. The purpose of the article is a comprehensive assessment of the current state and dynamics of the development of horticulture in the region, determination of the natural resource, economic and organizational prerequisites for the transition of the industry to organic farming, as well as substantiation of the prospects for sustainable development of rural areas. **Methodological basis of the study:** general scientific and geographical methods of cognition, in particular analysis and synthesis, statistical, comparative-geographical and historical-geographical approaches, system analysis, as well as methods of generalization and spatial interpretation of data. The information base was formed by official statistical materials, data from agricultural enterprises and farms, scientific publications and regulatory documents in the field of organic production. **Research results:** it was established that Northern Bessarabia plays a leading role in the horticultural industry of Chernivtsi region, providing 60–80% of the total production of fruit and berry products. It was found that the growth of production occurs mainly due to an increase in the yield of garden plantings, which during 2012–2024 increased by 1.8 times – from 91.9 to 169 centners/ha. The infrastructural support of the industry, the dynamics of orchard renewal and the spatial structure of fruit and berry crops in the private sector are characterized. **Scope of practical application:** the results cover regional planning of agricultural development, the activities of local governments, agricultural enterprises and farms, the creation of comprehensive mechanisms for the development of gastronomic tourism, as well as use in scientific research and the educational process. **Conclusions:** it is substantiated that Northern Bessarabia has significant agro-resource and production potential for the transition to organic gardening, the implementation of gastronomic tourism practices, which can become an important factor in the sustainable development of rural areas and increasing the competitiveness of regional products. **The prospect of further research** is to assess the economic efficiency of the transition to organic production, develop models for integrating horticultural farms into tourism clusters, and substantiate adaptation measures to climate change in the context of regional agricultural production.

Keywords: agriculture, gardening, organic farming, agro-resource potential, organic products, gastronomic tourism, sustainable development of rural areas.

Постановка проблеми. Садівництво є однією з традиційних і стратегічно важливих галузей сільського господарства Чернівецької області, зокрема Північної Бессарабії. Регіон характеризується сприятливими природно-ресурсними умовами – помірним кліматом, родючими ґрунтами та різноманітним рельєфом, – що забезпечує високий агресурсний потенціал для вирощування плодово-ягідних культур. Незважаючи на наявний агресурсний потенціал, сучасне садівництво стикається з низкою проблем, серед яких – недостатнє впровадження органічних технологій, низький рівень інтеграції інноваційних систем ведення господарства, обмеженість ринкових та інституційних механізмів підтримки малих і середніх виробників.

В умовах глобальної тенденції переходу до стійких систем агровиробництва органічне садівництво набуває особливої значущості. Крім того, інтеграція садівництва з гастрономічним туризмом відкриває нові економічні й соціальні перспективи для розвитку сільських територій, сприяє формуванню регіональної ідентичності та підвищенню конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Таким чином, проблема полягає у пошуку ефективних шляхів розвитку садівництва в Чернівецькій області з акцентом на органічне землеробство та створення комплексних механізмів розвитку гастрономічного туризму. Рішення цієї проблеми має як наукове значення – виявлення й узагальнення чинників, що впливають на сталий розвиток регіонального садівництва, так і практичне значення – обґрунтування конкретних заходів щодо підвищення ефективності господарювання, розвитку малих і середніх виробників, формування інфраструктури гастрономічного туризму та просування органічної продукції.

Важливо вказати, що дослідження можливостей органічного садівництва в регіоні Північної Бессарабії проводиться вперше.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку садівництва,

органічного землеробства та пов'язаних із ним соціально-економічних аспектів висвітлюється в наукових працях вітчизняних і зарубіжних авторів. У контексті традиційних форм садівництва значні здобутки зроблені в працях, які аналізують природно-ресурсні передумови та кліматичні умови вирощування плодових культур. Так, низка досліджень присвячена ландшафтно-екологічній оцінці регіону та впливу ресурсних умов на продуктивність садів [1, с. 240; 2, с. 91]. Ці праці підкреслюють важливість адаптованих технологій вирощування протягом кількох століть. М. Заячук, О. Заячук [1] визначають сприятливий для розвитку садівництва агресурсний потенціал і давні історичні традиції галузі в Чернівецькій області, а також акцентують увагу на лідерстві області за виробництвом плодово-ягідної продукції та впровадженні інновацій у її вирощуванні й зберіганні. С. Кирилюк [2] провів комплексну ландшафтно-екологічну оцінку території Хотинської височини. Зазначена височина є однією з найбільших за площею орографічних структур Північної Бессарабії. З урахуванням комплексу природних чинників і результатів фітоіндикаційного аналізу ґрунтових умов запропоновано алгоритм оцінювання територій, спрямований на оптимізацію розміщення плодових культур відповідно до ландшафтно-екологічних принципів.

Перші письмові згадки про плодове насадження на території Північної Бессарабії датуються XVIII–XIX століттями. У цей період формувалися традиційні технології вирощування плодових культур, які враховували місцеві кліматичні умови, рельєф і характер ґрунтів [3, с. 240]. Аналіз сучасних підходів до органічного землеробства в садівництві представлений у працях низки науковців, які розглядають економічні, екологічні й технологічні аспекти переходу до органічного виробництва [4, с. 240; 5, с. 91]. С. Марченко [4] акцентує увагу, що на противагу інтенсивному методу ведення сільського господарства сучасна аграрна економічна наука як досить переконливу аль-

тернатив розглядає органічне сільськогосподарське виробництво в аспекті розвитку виробництва екологічно чистої продукції для повноцінного й безпечного здорового харчування людей, збереження довкілля та поліпшення якості природної родючості ґрунтів. Н. Матвійчук, Р. Мудрак [5] зазначають важливість використання інтенсивної технології та застосування передового досвіду в садівництві, що сприяло прогресивним змінам у вирощуванні плодово-ягідної продукції, оскільки поглиблення процесів глобалізації привело до розширення доступу до інформації та можливості використання інноваційних розробок у галузі, можливості кооперування та франчайзингової діяльності. Проблематика тенденцій розвитку та забезпечення ефективного функціонування галузі садівництва знайшла відображення в наукових дослідженнях географів, зокрема М. Заячука, О. Заячук [1], С. Кирилюка [2], О. Бурляя [6]. Питання розвитку гастрономічного й агротуристичного потенціалу територій висвітлюється в роботах Ж. Бучко, С. Уліганця, С. Батиченко, Л. Мельник [7, с. 240; 8]. Ж. Бучко [7] досліджує вплив органічної продукції на формування гастрономічної привабливості туристичних дестинацій та механізми інтеграції органічного виробництва в туристичну інфраструктуру з урахуванням інноваційних підходів у сфері сталого розвитку та попиту на автентичний кулінарний досвід. С. Уліганець, С. Батиченко, Л. Мельник визначають перспективним рішенням для фермерів, які виробляють органічну продукцію, агротуризм. Відвідувачі можуть оглянути органічні ферми, взяти участь у збиранні врожаю та скуштувати місцеві органічні продукти.

Відокремлення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Загалом існуючі дослідження висвітлюють окремі аспекти проблеми: природно-ресурсні умови садівництва, органічні технології виробництва, економічні механізми підтримки фермерів або концепції агротуризму. Водночас недостатньо розробленим залишається комплексний аналіз, що охоплює:

- оцінку агресурсного потенціалу переходу традиційного садівництва до органічного в конкретному регіональному контексті;
- виявлення та систематизацію обмежень для органічного переходу з урахуванням природно-ресурсних, економічних та інституційних чинників;
- вивчення можливостей інтеграції органічного садівництва з гастрономічним туризмом як механізму сталого розвитку сільських територій;
- формування практичних рекомендацій для розвитку органічних садів і туристичних продуктів на базі місцевої продукції.

Саме ці невирішені частини проблеми становлять предмет нашого дослідження й обґрунтовують його наукову новизну та практичну актуальність. Стаття спрямована на подолання зазначених прогалин шляхом комплексного підходу до оцінки ресурсного потенціалу, аналізу сучасного стану садівничої галузі, визначення чинників переходу до органічних систем і формування механізмів розвитку гастрономічного туризму на садівничій основі.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є комплексна оцінка розвитку садівництва Північної Бессарабії з акцентом на потенціал переходу до органічного землеробства та перспективи розвитку гастрономічного туризму на базі садівництва, а також визначення природно-ресурсних, економічних і організаційних чинників, що забезпечують сталий розвиток садівництва.

Для досягнення поставленої мети в роботі вирішено такі завдання:

- проаналізувати історичні та сучасні тенденції розвитку садівництва Північної Бессарабії;
- визначити природно-ресурсні передумови й агресурсний потенціал регіону для розвитку органічного садівництва;
- оцінити сучасний стан садівничої галузі, динаміку виробництва плодово-ягідної продукції та рівень впровадження інноваційних технологій;
- виявити основні обмеження та фактори, що впливають на перехід садівничих

господарств до органічного виробництва (екологічні, економічні, інституційні);

- дослідити перспективи інтеграції садівництва з гастрономічним туризмом і можливості створення додаткових джерел доходу для місцевих виробників;

- обґрунтувати шляхи підвищення ефективності господарювання, підтримки малих і середніх виробників та розвитку інфраструктури органічного садівництва і туристичних продуктів.

Дослідження базується на комплексному аналізі агроресурсного потенціалу та сучасного стану садівництва Північної Бессарабії. Інформаційну базу дослідження сформували офіційні статистичні матеріали Державної служби статистики України щодо обсягів виробництва плодово-ягідної продукції; відомості місцевих сільськогосподарських підприємств і кооперативів, діяльність яких пов'язана із садівництвом; наукові праці, зокрема монографії та статті, присвячені питанням органічного землеробства, садівництва та сталого розвитку сільських територій; а також нормативно-правові й регуляторні документи у сфері органічного виробництва та сертифікації органічної продукції.

З метою реалізації поставленої мети та виконання завдань дослідження було використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема: аналіз і синтез – для систематизації та узагальнення відомостей щодо агроресурсного потенціалу, сучасного стану й основних напрямів розвитку садівництва в регіоні; статистичні методи – для дослідження динаміки виробництва плодово-ягідної продукції, рівня врожайності, структури садових насаджень і показників ефективності господарської діяльності; порівняльно-географічний підхід – з метою виявлення територіальних відмінностей розвитку садівництва в межах районів Чернівецької області; історико-географічний метод – для аналізу етапів становлення садівничої галузі й особливостей використання агроресурсного потенціалу регіону в різні періоди; системний підхід – для комплексної оцінки впливу природних,

економічних і інституційних чинників на розвиток органічного садівництва. Застосування вказаних методів дало можливість проаналізувати сучасний стан садівництва регіону, оцінити його природні й економічні передумови, а також обґрунтувати перспективні напрями розвитку галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Садівництво є особливою галуззю сільськогосподарського виробництва, специфіка якої полягає у раціональному використанні агроресурсного потенціалу в поєднанні з упровадженням ефективних технологій вирощування, захисту, збирання та зберігання плодової продукції. Територія Північної Бессарабії, що охоплює центральну та східну частини Чернівецької області, характеризується значним агроресурсним потенціалом і тривалими історичними традиціями розвитку садівничої діяльності. Плодівництво як самостійний напрям сільськогосподарської діяльності почало формуватися на зазначеній території ще у 40-х роках XIX ст. На початковому етапі його розвиток мав обмежений характер і зосереджувався переважно в окремих поміщицьких маєтках, а також у господарствах старообрядців-липованів, зокрема в селі Грубна. Визначення площ садових насаджень у цей період ускладнюється тим, що в офіційній статистиці вони обліковувалися разом із городніми угіддями. За умов обмеженого землекористування селяни часто опинялися перед вибором між вирощуванням продовольчих культур і закладанням садів. Обсяги валового збору фруктів значною мірою залежали від погодних чинників, унаслідок чого в окремі роки врожайність була вкрай низькою або відсутньою взагалі. Основний асортимент плодово-ягідної продукції становили яблука, груші та сливи, а також інші кісточкові культури, горіхи й мигдаль [3, с. 240].

Агроресурсний потенціал. Рельєф Прут-Дністерського межиріччя (Північна Бессарабія повністю тут розташована) відзначається значною розчленованістю: глибина ерозійного врізу становить у середньому 150–200 м, а густина розчленування колива-

ється в межах 1–2 км/км². На окремих ділянках схили мають досить стрімкий нахил – до 6–8°C, що за наявності переважно південної, південно-східної та південно-західної експозицій створює сприятливі умови для закладання плодкових насаджень. Кліматичні умови Прут-Дністерського межиріччя є відносно м'якими та теплими. Протягом року тут спостерігається понад 260 днів із середньодобовою температурою вище 0°C і понад 120 днів – із температурою понад 15°C. Безморозний період у повітрі триває 175–180 днів. Водночас територія характеризується недостатнім зволоженням: середньорічна кількість опадів становить 500–550 мм, тоді як річне випаровування перевищує 700 мм. Упродовж року можливі тривалі бездошові періоди тривалістю 60–80 днів, які нерідко супроводжуються суховіями (5–10 днів на рік), а також окремими випадками градобою (до 5 днів на рік). Загалом Північна Бессарабія належить до теплого агрокліматичного району помірного поясу із сумою активних температур 2800–2900°C, що є сприятливим для вирощування середньопізніх сільськогосподарських культур із підвищеними тепловими потребами. Регіон характеризується слабкою посушливістю та відносно м'якими зимовими умовами. Додаткове пом'якшення клімату забезпечується впливом Дністерського водосховища, яке водночас виступає важливим джерелом зрошення садових насаджень [1, с. 92].

Згідно з агрогеографічною оцінкою, зазначена територія є однією з найсприятливіших для розвитку садівництва. Тут майже повсюдно поширені лесоподібні суглинки, на яких у минулому домінувала степова та лучно-степова трав'яниста рослинність, а також широколистяні грабово-дубові ліси. Під впливом цих природних умов сформувалися різновиди чорноземних і сірих лісових ґрунтів різного ступеня опідзолення, що відзначаються високою родючістю та придатністю для плодкових культур. У межах садівничого напрямку С. Кирилюк застосував метод анкетування: опитування проведено в шести населених пунктах, під час якого

було зібрано понад 440 анкет. На основі отриманих матеріалів автором виокремлено 13 аналогів місцевостей, однорідних за умовами локального кліматуутворення в межах Хотинської височини. За результатами дослідження визначено природні передумови поширення популяцій шкідників та ентомофагів плодкових і ягідних культур, а також встановлено оптимальні умови місцезростання основних плодкових порід – яблунь, груш, слив та аличі, вишні й черешні [2].

Для оцінки ролі садівництва у структурі землекористування наведено показники частки садів у загальній площі сільськогосподарських угідь в Україні та по окремих областях за 2017–2021 роки.

Таблиця 1
Частка садів у загальній площі сільськогосподарських угідь в Україні та областях за 2017–2021 рр.

Територіальний розріз	2017	2018	2019	2020	2021
Україна	1,1	1,3	1,1	1,2	1,2
Вінницька	3	2	1,5	2,1	2,1
Волинська	1	0,8	0,7	0,8	0,7
Дніпропетровська	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Донецька	0,1	0,1	0,2	0,2	0,6
Житомирська	2,2	2,4	2,2	2,6	2,5
Закарпатська	2,7	2,3	1,8	1,8	2
Запорізька	0,7	1,2	1,4	0,9	1,1
Івано-Франківська	0,7	1	1	0,6	1,1
Київська	1,3	1,6	1,4	2,1	2,3
Кіровоградська	0	0	0	0	0
Луганська	0,4	0,5	0,7	0,7	0,3
Львівська	1,2	1,3	1,4	1,3	1,2
Миколаївська	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2
Одеська	0	1,5	1,9	1,4	1,9
Полтавська	1	0,9	0,8	1	0,8
Рівненська	1	1,1	0,8	1	0,9
Сумська	0,2	0,7	0,3	0,5	0,5
Тернопільська	1,5	1,9	1,5	1,7	0,9
Харківська	0,6	0,7	0,9	0,9	0,9
Херсонська	0,2	0,1	0,2	0,1	0
Хмельницька	3,4	1,6	1,6	1,1	1,7
Черкаська	0,7	1,2	1,1	1,1	0,8
Чернівецька	7,3	8,9	7,2	9,3	8,3
Чернігівська	1,2	1	1,1	1,4	0,9

Джерело: сформовано авторами на основі [9].

Сучасний стан і динаміка розвитку садівництва в Чернівецькій області проілюстро-

вані на рисунку 1 [3, с. 93]; водночас слід наголосити, що провідну роль у галузі відіграє Північна Бессарабія, на яку припадає 60–80 % загального обсягу. Збільшення обсягів виробництва плодово-ягідної продукції передусім зумовлене зростанням урожайності садових насаджень. Упродовж 2012–2024 років середній рівень продуктивності підвищився в 1,8 раза – з 91,9 до 169 ц/га. Наразі вирощуванням плодів у Чернівецькій області займаються близько 200 сільськогосподарських підприємств і фермерських господарств, основна частина яких зосереджена в північних та центральних районах регіону.

У 2023 році Чернівецька область зайняла провідну позицію в Україні за обсягами виробництва плодово-ягідної продукції, забезпечивши близько 13 % загальнодержавного показника, тоді як за рівнем урожайності регіон посів четверте місце. На території області функціонують 60 фруктових загальною місткістю 65 тис. тонн, із яких 50 об'єктів обладнані системами регульованого газового середовища та мають сукупну ємність 57,2 тис. тонн. Щороку в регіоні здійснюється закладання й онов-

лення до 200 га плодово-ягідних насаджень, при цьому у фазу плодоношення вступають молоді сади, що в перспективі зумовлює подальше зростання потреби в потужностях для зберігання плодів.

Для характеристики структури плодово-ягідних насаджень у приватному секторі Чернівецької області в таблиці 2 відображено кількість плодових і ягідних культур у розрахунку на 10 домогосподарств залежно від площі земельних наділів – від мало-земельних до господарств із площею 1 га і більше.

Для оцінки сучасного стану та галузевої структури органічного виробництва в Україні доцільно звернутися до офіційних даних державного обліку операторів органічного ринку. Узагальнену інформацію щодо кількості та спеціалізації суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність у сфері органічного виробництва, обігу та маркування продукції, наведено за матеріалами профільного державного органу. За даними департаменту державної політики у сфері санітарних та фітосанітарних заходів і продовольчої безпеки, станом на 15.12.2025 до

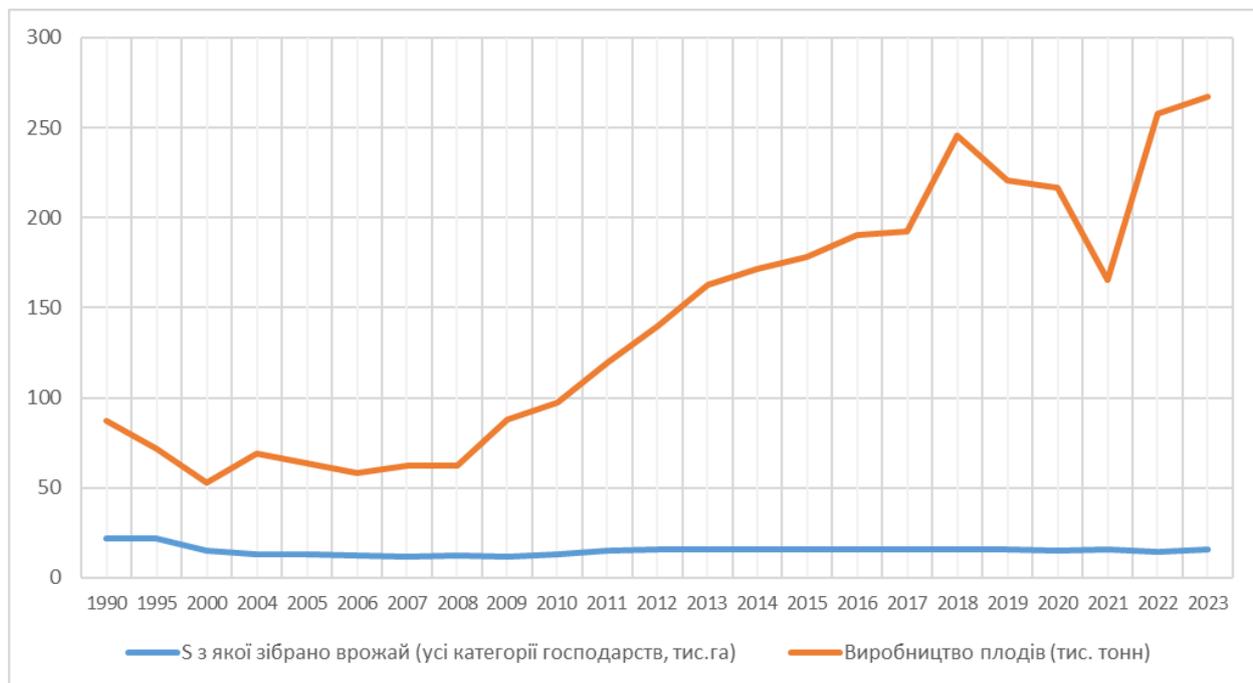

Рис. 1. Садівництво в Чернівецькій області
(Статистичні збірники Чернівецької області, 2000–2023 рр.)

Державного реєстру операторів в Україні, що здійснюють виробництво продукції відповідно до вимог законодавства, зараховані 290 операторів, що виробляють продукцію відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції. З них 15 операторів займаються виробництвом органічних харчових продуктів (у тому числі органічним виноробством), заготівлею органічних об'єктів рослинного світу; 2 операторів виробництвом органічного грибівництва (у тому числі вирощуванням органічних дріжджів); 45 операторів – органічним тваринництвом (у тому числі птахівництвом, бджільництвом); 228 операторів – органічним рослинництвом (у тому числі насінництвом і розсадництвом).

70 % зареєстрованих в Україні операторів, які провадять свою діяльність в органічному рослинництві, мають в асортименті сертифікованої продукції фрукти та ягоди. Зокрема, 4 оператори з Чернівецької області спеціалізуються на виробництві органічних фруктів та ягід. Внутрішній ринок органічних фруктів є сегментом, що зростає, хоча й зіткнувся з труднощами через війну, але демонструє стійкість із переорієнтацією виробництва та попиту на доступніші продукти, де фрукти й овочі (так звана фреш-група) займають друге місце за споживанням після молочної продукції (табл. 3). Канали збуту – це супермаркети, спеціалізовані магазини й онлайн-продажі, причому виробники орієнтуються як на внутрішній попит, так і на експорт, прагнучи до стандартів ЄС.

Таблиця 2

Кількість плодово-ягідних насаджень у розрахунку на 10 домогосподарств у Чернівецькій області (з площею землі від 0,5 га і менше до 1 га і більше)

Вид сільськогосподарських культур	Одиниця виміру	Роки					
		2016	2017	2018	2019	2020	2021
Яблуня	шт.	69	58	62	69	61	50
Груша	шт.	15	16	14	15	13	13
Абрикос	шт.	5	6	8	8	7	9
Вишня	шт.	18	18	20	21	17	18
Черешня	шт.	13	12	16	15	14	11
Слива	шт.	20	22	23	22	23	20
Малина й ожина	шт.	51	51	56	62	53	46
Суниця, полуниця	шт.	110	102	100	111	85	78
Смородина	шт.	14	17	17	19	17	22
Агрус	шт.	1	2	3	3	2	2
Горіх	шт.	16	16	16	17	16	15

Джерело: сформовано авторами на основі [9].

Таблиця 3

Внутрішній ринок органічної продукції в Україні (тонн) за 2021–2024 рр.

Органічна продукція	2021	2022	2023	2024
Молочна продукція	5181	3369	3157	3003
Овочі, фрукти, гриби	2073	1760	2824	2880
Круп'яні і зернові вироби, борошно, насіння, снеки	1380	754	622	1116
Яйця	358	185	283	234
Соки, напої	578	83	212	151
Інша продукція	41	17	32	100
М'ясна продукція	122	91	56	96
Олія	42	16	70	37
Прянощі, спеції, цукор	5	5	1	1

Джерело: сформовано авторами на основі [10].

У 2023 році статус виробника органічної продукції в Чернівецькій області мали чотири підприємства: ТОВ «ЛІЛАК», ТОВ «СООК», ПП СФ «Інтерагроком» та ТОВ «Хелен Фрут». Усі вони є операторами органу сертифікації «Органік Стандарт» і мають відповідні сертифікати на вирощування органічних плодівих культур та виробництво органічної продукції рослинного походження. Підприємства здійснюють вирощування яблук, груш, слив, волоського горіха, а також переробку сировини з виробництвом органічних соків, концентратів, пюре та продукції з дикоросів. Провідним виробником у регіоні є ТОВ «ЛІЛАК», яке спеціалізується на виготовленні органічних соків у скляній тарі, займає значну частку внутрішнього ринку та здійснює експорт продукції до країн Європи і США. ТОВ «СООК» зосереджується на виробництві концентрованих і відновлених яблучних соків, ПП СФ «Інтерагроком» – на вирощуванні та реалізації свіжих органічних плодів, а ТОВ «Хелен Фрут» на заготівлі дикорослих плодів і ядра волоського горіха. Загалом органічне садівництво в Чернівецькій області перебуває на стадії становлення та має потенціал для подальшого розвитку. Також в області діє Комплексна програма підтримки розвитку сільського господарства на 2023–2027 роки, яка передбачає часткове відшкодування виробникам органічної продукції витрат на сертифікацію та спрямована на стимулювання розвитку органічного виробництва.

З метою виявлення тенденцій споживання та збуту органічної плодоовочевої продукції на внутрішньому ринку України в таблиці 4 подано обсяги реалізова-

них органічних овочів та фруктів упродовж 2021–2024 років.

Органічна продукція реалізується не тільки на внутрішньому ринку, а й експортується у країни Європейського Союзу, так, у 2021 р. частка експорту до ЄС становила 82 % від усього органічного експорту, серед 126 країн-експортерів Україна посідала п'яте місце. Крім того, споживачами української органічної продукції є Об'єднані Арабські Емірати, Малайзія, Японія. Основними товарними групами експорту до Європейського Союзу є фрукти та ягоди, зернові, олійні [11, 40]. Експорт продукції садівництва Чернівецької області зорієнтований на Румунію, Молдову, Польщу, Велику Британію, Сербію, Португалію, Нідерланди, Туреччину, Бельгію, Чехію, Литву, Естонію, Грецію, Францію, Швецію, Лівію, Ірак, Афганістан, Об'єднані Арабські Емірати, Саудівську Аравію, Китай, Індію та ін. У 2024 р. експорт становив 3,6 млн дол. США [3, с. 94].

У контексті сталого розвитку сільських територій органічне виробництво може забезпечити комплексний підхід до вирішення екологічних, економічних і соціальних проблем розвитку сільських територій. Насамперед це обґрунтовується тим, що сталий розвиток передбачає одночасне досягнення трьох основних цілей: економічного зростання, екологічної стійкості та добробуту населення.

Економічна ситуація в сільських місцевостях є нестабільною через відтік робочої сили в міста та за кордон, низький рівень заробітної плати та слабкий розвиток інфраструктури. Органічне виробництво може стати інструментом економічного підйому,

Таблиця 4

Обсяги реалізованих органічних овочів та фруктів на внутрішньому ринку України за 2021–2024 рр.

Рік	Фрукти		Овочі		Гриби	
	Обсяг, тонн	Сума, млн грн	Обсяг, тонн	Сума, млн грн	Обсяг, тонн	Сума, млн грн
2021	1666	40	406	12	1.3	1
2022	1103	58	656	24	1	1
2023	2120	215	667	22	36	22
2024	2302	110	566	53	12	6

Джерело: сформовано авторами на основі [10].

оскільки орієнтоване на створення доданої вартості шляхом використання наявних місцевих ресурсів. Крім того, попит на органічну продукцію в Україні та світі постійно зростає, що відкриває нові ринки для сільських виробників [12, с. 22].

Туристичний сектор також може відігравати важливу роль у розвитку органічного ринку в Україні, адже він може збільшити попит на органічні продукти харчування, запропонувавши такі продукти своїм відвідувачам. З іншого боку, багато туристів вже знайомі з органічним харчуванням і самі спонукають туристичний сектор розширювати асортимент. Крім того, органічні фермери можуть використовувати туризм як додаткове джерело доходу, пропонуючи екскурсії, майстер-класи та інші активності для туристів. Це створює вигідну синергію між органічним сільським господарством і туристичною індустрією, сприяючи розвитку місцевих економік. Упровадження практики гастрономічного туризму на території підприємств з виробництва органічної продукції впливатиме на збільшення доходів через продаж органічної продукції туристам. Такий гастрономічний туризм сприятиме популяризації здорового способу життя та споживання екологічно чистих продуктів серед туристів, допомагатиме зберегти традиційні методи ведення сільського господарства й українських культурних традицій, сприятиме розвитку інфраструктури в сільській місцевості та створенню нових робочих місць [8; 9].

Висновки. Садівництво Чернівецької області, зокрема Північної Бессарабії, є традиційною галуззю сільського господарства з високим рівнем агроресурсного забезпечення та значним потенціалом сталого розвитку. Сприятливі природно-кліматичні умови, родючі ґрунти, тривалий вегетаційний період і вигідне географічне положення формують передумови для ефективного вирощування плодово-ягідних культур і роз-

ширення їх асортименту. Проведений аналіз сучасного стану садівничої галузі засвідчив позитивну динаміку її розвитку, що проявляється у зростанні врожайності садових насаджень, розширенні площ молодих садів та зміцненні виробничої інфраструктури. Перехід садівничих господарств до органічного землеробства є перспективним напрямом розвитку галузі. Органічні технології сприяють збереженню родючості ґрунтів, зменшенню антропогенного навантаження на агроландшафти, підвищенню екологічної безпеки та формуванню продукції з високою доданою вартістю, орієнтованої на внутрішній і зовнішній ринки.

Інтеграція органічного садівництва з гастрономічним туризмом є ефективним інструментом диверсифікації економіки сільських територій. Використання місцевої органічної плодово-ягідної продукції у туристичних практиках сприяє формуванню регіональної ідентичності, розвитку місцевої інфраструктури, створенню нових робочих місць і зростанню доходів сільського населення. Така синергія між органічним садівництвом і туристичною сферою підсилює конкурентоспроможність регіону та сприяє його сталому соціально-економічному розвитку. Подальші перспективи розвитку садівництва пов'язані з розширенням площ органічних садів, удосконаленням системи сертифікації та підтримки виробників, розвитком кооперації, впровадженням інноваційних технологій зберігання й переробки плодово-ягідної продукції, а також формуванням комплексних гастрономічних туристичних продуктів на базі місцевого садівництва. Перспективним напрямом подальших наукових досліджень є оцінка економічної ефективності переходу до органічного виробництва, розроблення моделей інтеграції садівничих господарств у туристичні кластери й обґрунтування адаптаційних заходів до змін клімату в умовах регіонального агровиробництва.

Література

1. Заячук М., Заячук О. Садівництво Північної Бессарабії: інтеграція традицій і інновацій. *Регіональні дослідження України: інтеграція традицій і інновацій (на відзначення 30-ї річниці засну-*

- вання кафедри географії України) : матеріали Всеукр. наук. конф., м. Київ. Упорядник О. Аріон ; ред. С. Уліганець. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2025. 167 с.
2. Кирилук С. М. Ландшафтно-екологічна оцінка Хотинської височини для садівництва : монографія. Чернівці : ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2019. 240 с.
 3. Миронова Є., Онікієнко В. Нарис історії розвитку господарства Чернівецької області. Львів : Вид-во Львівського університету, 1958.
 4. Марченко С. І. Правові проблеми державної підтримки органічного сільськогосподарського виробництва. *Органічне сільськогосподарське виробництво в Україні: правові засади ведення : монографія* / М. В. Шульга, Н. Р. Малишева, В. В. Носік та ін. ; за заг. ред. проф. М. В. Шульги. Харків : Юрайт, 2020. 308 с. С. 123–132.
 5. Матвійчук Н. П., Мудрак Р. П. Стан галузі садівництва України та визначення перспективних напрямів її функціонування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Випуск 13. С. 140–144.
 6. Бурляй О. Л. Конкуренентоспроможність продукції садівництва України в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2016. Випуск 89 (2). С. 73–91.
 7. Бучко Ж. І. Органічна продукція як чинник підвищення привабливості туристичної дестинації: тенденції та інновації гастрономічного туризму в Карпатському регіоні. *Acta Academiae Beregsasiensis: Geographica Et Recreatio*. 2025. Вип. 3. С. 114–124. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-5843/2025-3-10>.
 8. Уліганець С., Батиченко С., Мельник Л. Суспільно-географічні аспекти розвитку ринку органічної продукції та його синергія з агротуризмом. *Науковий вісник Чернівецького університету: Географія*. 2024. Вип. 849. С. 5–11. DOI: <https://doi.org/10.31861/geo.2024.849.5>.
 9. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua>.
 10. Organicinfo. URL: <https://organicinfo.ua/infographics/>.
 11. Тіміш Р. Я. Суспільно-географічні аспекти розвитку ринку сільськогосподарської органічної продукції. *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії*. 2023. Вип. 37. С. 37–42. DOI: <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2023-37-04>.
 12. Тіміш Р. Я. Перспективи забезпечення сталого розвитку сільських територій України через органічне виробництво. *Науковий вісник Чернівецького університету: Географія*. 2024. Вип. 849. С. 19–32. DOI: <https://doi.org/10.31861/geo.2024.849.19-32>.

References

1. Zaiachuk, M., Zaiachuk, O. (2025). Sadivnytstvo Pivnichnoi Bessarabii: intehratsiia tradytsii i innovatsii. Rehionalni doslidzhennia Ukrainy: intehratsiia tradytsii i innovatsii (na vidznachennia 30-yi richnytsi zasnuvannia kafedry heohrafii Ukrainy) [Horticulture of Northern Bessarabia: integration of traditions and innovations. Regional studies of Ukraine: integration of traditions and innovations (in celebration of the 30th anniversary of the founding of the Department of Geography of Ukraine)]. *Materials of the All-Ukrainian Scientific Conference* (Kyiv, May 30). Compiled by O. Arion; ed. S. Uliganets. Kyiv: VPC "Kyiv University". 167 [in Ukrainian].
2. Kyryliuk, S. M. (2019). Landshaftno-ekolohichna otsinka Khotynskoi vysochyny dlia sadivnytstva: monohrafiia [Landscape and ecological assessment of the Khotyn Upland for gardening: monograph]. *Chernivtsi: Chernivtsi National University named after Yu. Fedkovych*, 240 [in Ukrainian].
3. Myronova, E., Onikienko, V. (1958). Narys istorii rozvytku hospodarstva Chernivetskoï oblasti [A sketch of the history of the development of the economy of Chernivtsi region]. *Lviv: Lvivsk Publishing House University* [in Ukrainian].
4. Marchenko, S. I., Shulga, M. V., Malysheva, N. R., Nosik, V.V., et al. (2020). Pravovi problemy derzhavnoi pidtrymky orhanichnogo silskohospodarskoho vyrobnytstva. Orhanichne silskohospodarske vyrobnytstvo v Ukraini: pravovi zasady vedennia: monohrafiia [Legal problems of state support for organic agricultural production. Organic agricultural production in Ukraine: legal principles of management: monograph]. General editor. prof. M. V. Shulga. Kharkiv: Yurayt. 308, 123–132 [in Ukrainian].
5. Matviychuk, N. P., Mudrak, R. P. (2016). Stan haluzi sadivnytstva Ukrainy ta vyznachennia perspektyvnykh napriamiv yii funktsionuvannia [The state of the horticultural industry of Ukraine and the definition of promising directions of its functioning]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky [Global and national problems of the economy]*, 13, 140–144 [in Ukrainian].
6. Burlyai, O. L. (2016). Konkurentospromozhnist produktsii sadivnytstva Ukrainy v umovakh pohlyblennia yevrointehratsiinykh protsesiv [Competitiveness of Ukrainian horticultural products in the context of deepening European integration processes]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho natsionalnogo*

universytetu sadivnytstva [Collection of scientific papers of the Uman National University of Horticulture], 89 (2), 73–91 [in Ukrainian].

7. Buchko, Zh. I. (2025). Orhanichna produktsiia yak chynnyk pidvyshchennia pryvablyvosti turystychnoi destynatsii: tendentsii ta innovatsii hastronomichnoho turyzmu v Karpatskomu rehioni [Organic production as a factor in increasing the attractiveness of a tourist destination: trends and innovations in gastronomic tourism in the Carpathian region]. *Acta Academiae Beregsasiensis: Geographica Et Recreatio*, (3), 114–124. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-5843/2025-3-10> [in Ukrainian].

8. Uliganets, S., Batychenko, C., Melnyk, L. (2024). Suspilno-heohrafichni aspekty rozvytku rynku orhanichnoi produktsii ta yoho synerhiia z ahroturyzmozom [Socio-geographical aspects of the development of the organic products market and its synergy with agrotourism]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu: Heohrafiia [Scientific Bulletin of Chernivtsi University: Geography]*, 849, 5–11. DOI: <https://doi.org/10.31861/geo.2024.849.5> [in Ukrainian].

9. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official website of the State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: <https://ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

10. Organicinfo. Retrieved from: <https://organicinfo.ua/infographics/> [in Ukrainian].

11. Timish, R. Ya. (2023). Suspilno-heohrafichni aspekty rozvytku rynku silskohospodarskoi orhanichnoi produktsii [Social and geographical aspects of the development of the market of agricultural organic products]. *Problemy bezperervnoi heohrafichnoi osvity i kartohrafii [Problems of continuous geographical education and cartography]*, 37, 37–42. DOI: <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2023-37-04> [in Ukrainian].

12. Timish, R. Ya. (2024). Perspektyvy zabezpechennia staloho rozvytku silskykh terytorii Ukrainy cherez orhanichne vyrobnytstvo [Prospects for ensuring sustainable development of rural areas of Ukraine through organic production]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu: Heohrafiia [Scientific Bulletin of Chernivtsi University: Geography]*, 849, 19–32. DOI: <https://doi.org/10.31861/geo.2024.849.19-32> [in Ukrainian].

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу
CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання 27.11.2025
Дата прийняття статті до друку після рецензування 23.12.2025
Дата публікації (оприлюднення) статті 24.03.2026